

Карапузова Н. Д., Павленко Ю. Г. Музеї педагогічного профілю у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи / Карапузова Н. Д., Павленко Ю. Г. // Навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у викликах сьогодення : [монографія] / за заг. ред. О. В. Лобової, І. П. Рогальської-Яблонської. – Суми : ФОР Цьома С. П., 2018. – С. 373-392.

МУЗЕЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Н. Д. Карапузова,

кандидат педагогічних наук, професор,

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Ю. Г. Павленко,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Сучасний учитель повинен стати провідником нових освітніх ідей на засадах людиноцентризму, демократії, педагогіки партнерства. Для реалізації нового Державного стандарту початкової освіти (2018 р.) майбутній учитель початкової школи мусить не лише досконало оволодіти теорією і методикою окремих навчальних предметів, а й бути всебічно розвиненою особистістю, людиною культури і вселюдських цінностей, бути спроможним професійно грамотно діяти в соціокультурному просторі, виважено керувати розвитком дітей на основі кращих надбань цивілізації, постійно саморозвиватися в педагогічній життєтворчості. Усе це вимагає суттєвого перегляду не лише змісту професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, оновлення методик викладання фахових дисциплін, а й використання особливого освітнього середовища, яким зокрема можуть стати музеї педагогічного профілю.

Уведення музейно-педагогічної складової у структуру професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи забезпечуватиме можливість духовного самовдосконалення студентів, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності суспільства й підноситиме професійну компетентність на більш високий рівень.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних психолого-педагогічних джерел показав, що питання пошуку різних шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів та обґрунтування факторів впливу на цей процес і його результат завжди були найбільш проблемними і знаходилися в центрі уваги відомих творців педагогіки минулого (А. Дістервег, Я. Коменський, Й. Песталоцці, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.) і сучасності (Н. Бібік, О. Бондаревська, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, М. Євтух, І. Зимня, І. Зязюн, Л. Карпова, Н. Кузьміна, В. Лозова, О. Пометун, О. Савченко, В. Сластьонін, М. Сметанський, Г. Троцко, Л. Хомич та ін.).

Вивчення музейно-педагогічної літератури, наукових праць істориків, культурологів, співробітників музеїв, шкільних вчителів і педагогів вищої школи засвідчує, що в самій сутності музеїв педагогічного профілю закладена здатність спричинювати позитивні зміни в освіті (Т. Белофастова, А. Бойко, Б. Гаврилів, Л. Гайда, О. Герасименко, Л. Данилова, О. Караманов, Н. Карапузова, П. Лисенко, Г. Ломунова, І. Ляшко, Ю. Омельченко, Н. Отрох, Ю. Павленко, Н. Пусепліна, І. Самсакова, В. Снагощенко, Ю. Співак, Б. Столяров, Н. Товстоляк, В. Тригубенко, Д. Щербак, М. Юхневич та ін.).

Близько трьох століть поспіль педагогічно-меморіальні, дитячі, шкільні, університетські й інші музеї акумулюють і генерують культурні історичні цінності, зберігають, репрезентують, надають у користування предмети, необхідні для навчання й виховання молодого покоління, організовують виставки навчальної літератури, засобів навчання тощо, отже, відіграють важливу роль у розвитку освіти й підвищенні рівня професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема й початкової школи.

Результати проведеного аналізу педагогічних досліджень останніх десятиріч (М. Боритко, Т. Дубовицька, К. Ісаєва, Н. Карапузова, О. Макагон, Ю. Мануйлов, Л. Печко, С. Слободчикова) та масової педагогічної діяльності вищих педагогічних навчальних закладів показали, що є певний досвід організації взаємодії майбутніх учителів з освітнім середовищем й зокрема використання у їх професійній підготовці музеїв педагогічного профілю [7].

При цьому викладачі визнають педагогічну доцільність музейно-педагогічної складової у структурі професійної підготовки студентів та водночас було виявлено недостатню обізнаність педагогів вищої школи із феноменом музеїв цієї профільної групи та їх освітніми можливостями (83 % із 89 респондентів). Такий стан, на нашу думку, у подальшому може зашкодити введенню музейного компонента у навчання й виховання молодших школярів.

Отже, актуальність досліджуваної проблеми визначається: 1) сучасними тенденціями національної освіти і підвищенням вимог до майбутніх учителів початкової школи; 2) об'єктивною суперечністю між визнанням на теоретичному і практичному рівнях ефективності середовища, у якому відбувається професійна підготовка майбутніх учителів, і недостатністю використання музеїв педагогічного профілю як культурно-освітніх осередків для підвищення рівня професійної підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта»; 3) не розробленістю концептуальних засад використання музеїв педагогічного профілю у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

У теоретичному музеєзнавстві поняття «музей» тлумачать по-різному, зокрема так: постійний некомерційний заклад, який знаходиться на службі в суспільства та його розвитку, відкритий для людей; він придбає, зберігає, вивчає, популяризує й експонує з освітньою, просвітницькою та розважальною метою матеріальні пам'ятки діяльності людини та оточуючого її середовища (Устав Міжнародної ради музеїв (ІКОМ)).

Особливостями музеїв, що вирізняють їх з-поміж інших закладів та установ, є такі: по-перше, наявність зібрання оригінальних пам'яток (першоджерел), які відповідають профілю; по-друге, надзвичайна різноманітність першоджерел, величезна їх кількість; по-третє: цілісний експозиційний показ колекції широкій публіці для актуалізації соціокультурного досвіду.

Провідними в діяльності будь-якого музею на сьогодні визнано науково-дослідну і культурно-освітню функції.

Обґрунтування науково-дослідної функції дозволяє розглядати музеї як науково-дослідні установи, що вивчають (документують, зберігають музейні предмети, визначають їх наукову, історичну, меморіальну цінність) і таким чином готують їх до різнобічного використання.

Культурно-освітню функцію музеїв різних профілів (її іноді називають просвітницькою, або культурологічною) ретельно досліджують науковці, які працюють у галузі музейної педагогіки за кордоном (Й. Аве, О. Ванслова, Г. Гільмутдінова, І. Коссова, Л. Краснокутська, Г. Ломунова, Б. Столяров, С. Троянська, Л. Шляхтіна, М. Юхневич та ін.) і в Україні (Т. Белофастова, І. Вайнберг, Л. Вітенко, К. Гавловська, Л. Гайда, О. Караманов, І. Удовиченко та ін.). Музейна педагогіка – це порівняно нова міжпредметна наукова галузь, що вивчає історію, особливості культурно-освітньої діяльності музеїв, методи впливу на різні категорії музейної аудиторії, взаємодію музеїв з освітніми установами та ін. Основна мета музейної педагогіки – прилучення до музеїв підростаючого покоління, творчий розвиток особистості [5].

Культурно-освітня функція репрезентує музей насамперед як установу культури, середовище, де відбувається зустріч людини з об'єктивними культурними цінностями, де усвідомлюється минуле й сучасне у взаємозв'язку й де можливе здійснення навчально-виховного процесу. Міркування вчених ґрунтуються на тому, що музей бере участь у формуванні особистості людини, у розвитку світогляду, у формуванні поглядів і переконань, надає матеріал для пізнання, організовує передачу знань та життєвого досвіду тощо.

У діяльності музеїв педагогічного профілю культурно-освітня функція виявляється першорядною.

Перш ніж дати означення поняття «музей педагогічного профілю», з'ясуємо значення терміну «профіль музею». У теорії музеєзнавства (М. Бондар, М. Дружинін, Р. Маньковська, Г. Мезенцева, М. Рутинський, О. Салата, Ф. Шміт, Т. Юренєва) профіль музею розглядають як його спеціалізацію, що визначається зв'язком музейного зібрання (колекції) і/або музейного об'єкта з тією чи іншою галуззю науки, мистецтва або виробництва.

Залежно від структури профільної дисципліни (конкретної галузі знань, з якою пов'язаний музей) здійснюється профільне групування музеїв й основні профільні групи музеїв поділяються на більш вузькі. Тобто профільна група музеїв розглядається як система, що містить підсистеми, зв'язані спільним змістом і метою діяльності.

Музеї педагогічного профілю становлять одну із профільних груп музеїв. Поява музеїв цього профілю відбулася в другій половині XVIII століття в європейських країнах і зумовлена потребами суспільного, освітнього, професійно-педагогічного й наукового характеру, адже їхня діяльність сприяла розвитку педагогічної науки, освітньої галузі, збереженню предметів, цінних у навчанні й вихованні підростаючого покоління. Особливу роль ці музеї відігравали (й відіграють) у справі професійної підготовки майбутніх фахівців, адже найперші такі музеї виникли в європейських університетах у зв'язку з необхідністю задоволення потреб освітнього процесу: у вищих навчальних закладах почали створюватися так звані «кабінети-музеї» – основне завдання яких полягало в унаочненні навчального процесу та забезпеченні можливості практично проводити наукові дослідження. Отже, музейні колекції використовувалися тоді для набуття професійних знань, умінь і навичок.

Наприклад, два найперші й найвідоміші музеї педагогічного профілю – Педагогічний музей військово-навчальних закладів (містечко Соляне під Петербургом) та Петербурзький пересувний музей наочних навчальних посібників – з перших днів свого функціонування здійснювали масштабну освітню діяльність: вели наукові дослідження актуальних питань педагогічної науки; сприяли впровадженню в навчально-виховний процес принципу наочності; збирали й систематизували навчальне унаочнення закордонного виробництва й сприяли розробці вітчизняних засобів навчання; пропагували передові дидактичні методи; налагоджували зв'язки зі школою та надавали допомогу вчителям у створенні шкільних музеїв і навчальних посібників; організовували публічні лекції та народні читання, педагогічні виставки та

з'їзди, курси для вчителів; вели виробничу, видавничу, бібліографічну, гурткову діяльність тощо.

У статті «Ретроспектива діяльності музеїв педагогічного профілю як фактора професійної підготовки майбутніх учителів» Ю. Павленко узагальнила й систематизувала історичні відомості про діяльність музеїв педагогічного профілю, виділила особливості музейно-педагогічної діяльності в різні епохи. Авторкою з'ясовано час і місце появи музеїв педагогічного профілю, встановлено, як у XVIII – XX століттях використовувався їхній педагогічний потенціал у професійній підготовці майбутніх учителів [4].

Як свідчить аналіз праць, присвячених проблемі музеїв педагогічного профілю, вони передусім є освітнім феноменом, якому притаманні такі особливості:

- «педагогічність» – органічний зв'язок із педагогічними науками і діяльністю; чітке спрямування на вирішення освітніх завдань та орієнтація на конкретну аудиторію (тобто на тих, кого цікавить справа навчання й виховання);
- педагогічна цінність й освітнє призначення колекцій та врахування педагогічних принципів у створенні експозиції музею; у цих музеях навіть тиражовані предмети, дублікати, допоміжні матеріали, важливі для навчання й виховання, мають такі ж права, як оригінали та раритети (у той же час для музеїв інших профілів визначальною є музейна цінність експонатів); у процесі проектування експозиції обов'язковим є педагогічний і психологічний аналіз музейної інформації як засобу впливу на визначену аудиторію (дітей, школярів, студентів, педагогів, батьків);
- надання реальної можливості своїй аудиторії взяти участь у музейній роботі (діти, школярі, студенти, педагоги, батьки залучаються до активної пізнавальної, пошукової, практичної роботи на основі музейних колекцій).

На основі аналізу й синтезу сутнісного бачення феномена музеїв цієї профільної групи ми визначаємо їх як культурно-освітні осередки, призначені для збереження, вивчення й використання предметів, які мають органічний зв'язок із педагогічними науками, освітньою галуззю та педагогічною діяльністю.

Аналіз смислового наповнення, орієнтації на конкретну аудиторію, специфіки діяльності і місця функціонування дозволив розподілити види музеїв педагогічного профілю на чотири групи, а саме: власне педагогічні музеї (педагогічно-меморіальний, навчального унаочнення, методики викладання, дитячий, іграшки, дитячої книги); музеї освіти як галузі (історії закладу освіти, історії освіти в регіоні чи населеному пункті, присвячений окремій ланці освіти); музеї, спеціалізовані за фахом педагогічної діяльності (етнографічний, літературний, художній, зоологічний, антропологічний, політехнічний тощо); комплексні музеї (художньо-педагогічний, літературно-педагогічний, краєзнавчий тощо). При цьому зазначимо, що музейні комплекси вищих педагогічних навчальних закладів найбільше пристосовані для освітньо-професійних цілей і є доступними для викладачів і студентів.

Усі види музеїв педагогічного профілю об'єднані певною відповідністю педагогічній дійсності. У своїй діяльності крім загальних функцій (науково-дослідної, культурно-освітньої, пропагандистської, рекреаційно-розважальної тощо), музеї педагогічного профілю виконують специфічні функції, пов'язані з професійною підготовкою майбутніх учителів. До них відносимо такі: популяризація педагогічної культури та посилення професійної спрямованості студентів; удосконалення навчальної роботи; активізація науково-дослідницької роботи; надання допомоги у вирішенні питань виховання студентів; забезпечення спеціальної підготовки до музейно-педагогічної діяльності у школі й керівництва шкільним музеєм.

Всесвітньо відомими самостійними музеями педагогічного профілю нашої держави є: Педагогічний музей України (м. Київ), меморіальні музеї А. С. Макаренка (на території колонії імені Максима Горького в с. Ковалівці

Полтавської області; в Курязькій виховній колонії на Харківщині) і В. О. Сухомлинського (в Павлиші Кіровоградської області) та ін.

Дослідження проблеми підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи засобами музеїв педагогічного профілю вимагає не лише аналізу загальних засад функціонування музеїв, а й ґрунтовного вивчення масового педагогічного досвіду з цієї проблеми.

Нижче наводимо перелік основних напрямів використання музеїв педагогічного профілю у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи, складений на основі аналізу публікацій із досвіду роботи й методичних розробок викладачів вишів і музейних працівників, інформації веб-сторінок українських і зарубіжних вищих педагогічних навчальних закладів та наслідків проведених анкетувань, бесід і вибіркових інтерв'ю у студентському (вибірка 528 осіб) й викладацькому (вибірка 89 осіб) середовищі:

- використання музейних матеріалів як змістово-структурної складової науково-методичного забезпечення навчального процесу (лекційні, семінарські, практичні, лабораторні заняття в музейному середовищі; залучення музейного компонента до всіх видів практики, планові вступні й тематичні екскурсії тощо);
- залучення студентів до пошукової роботи (листування з послідовниками та вихованцями видатних педагогів, літературне оформлення спогадів, популяризація досвіду славетних випускників університету, підготовка наукових робіт студентів із подальшими виступами на конференціях, робота наукових груп у фондах музеїв тощо);
- організація студентської школи музеєзнавців та екскурсоводів; пошук експонатів для музею, допомога в дизайнерському оформленні музейних аудиторій, їх оновленні тощо;
- використання музею історії вищого навчального закладу (та інших музеїв) як дієвої форми виховної роботи в університеті (вивчення студентами історії розвитку навчального закладу за матеріалами відповідного музею на практичних заняттях із «Вступу до спеціальності»,

«Історії педагогіки» тощо та ознайомлення з університетським життєвим середовищем; музейне виховання, яке полягає у формуванні почуття поваги до факультету, шанобливого ставлення до знаних особистостей України, імена яких пов'язані з історією та сьогоденням факультету, а також у становленні студентської самосвідомості та відчуття важливості свого майбутнього професійного призначення; організація зустрічей студентів і викладачів з випускниками, відомими вченими, письменниками тощо);

- використання музейної колекції при викладанні факультативів та спецкурсів, у діяльності наукових і творчих гуртків, колективів народної самодіяльності тощо.

Отже, середовище музеїв педагогічного профілю можна розглядати як певний активний простір навчання й виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів і як досконалий засіб здійснення продуктивних змін у педагогічній освіті.

На нашу думку, в умовах музею задовольняються виключно важливі для студентів соціальні й духовні потреби, освоюються цінності педагогічної культури, професійно-педагогічні ролі. Музеї педагогічного профілю, які акумулюють здобутки педагогічної культури та найкращі зразки практики в галузі освіти, здатні спонукати кожного студента вищого педагогічного навчального закладу досягти високого рівня майстерності у своїй майбутній професії й стати компетентним фахівцем.

Безпосереднє «спілкування» із оригінальними музейними предметами й активна участь у різних видах діяльності, організованих на базі музеїв, спроможні пробудити в майбутніх учителів прагнення до професійної й особистісної самореалізації, сформувати стійкі гуманістичні орієнтації, свідоме позитивне ставлення до суспільства, дітей, педагогічної діяльності й самого себе. Усе це спричинює більш глибоку особистісну професіоналізацію і створює умови для корекції професійного зростання.

На нашу думку, ефективність музейно-педагогічного впливу буде набагато вищою за умови цілеспрямованого залучення студентів до активної діяльності в музейному середовищі, що є керованим процесом. Це вимагає виваженого теоретичного обґрунтування системи використання музеїв педагогічного профілю для професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, а також визначення специфіки цієї системи та її місця в цілісній системі особистісного і професійного розвитку майбутньої педагогічної інтелігенції.

У педагогічному проектуванні системи використання музеїв педагогічного профілю для професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи виділяємо два етапи: конструювання системи й забезпечення її впровадження.

З огляду на те, що проектувана нами система використання музеїв педагогічного профілю для професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є органічним складником системи професійної підготовки студентів вищого педагогічного навчального закладу, вважаємо, що для її обґрунтування доцільно використовувати підхід, розроблений Н. Кузьміною для педагогічних досліджень [3]. У його основу покладено побудову певної педагогічної системи з урахуванням таких компонентів: функціональних (проекувальний, конструктивний, комунікативний, організаторський, гностичний) і структурних (мета, зміст, шляхи педагогічної комунікації, суб'єкти педагогічного процесу).

Для експериментального проекту системи використання музеїв педагогічного профілю у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи обираємо структуру, що є цілісним комплексом мети, завдань, змістового компонента, технології (форми, методи і прийоми) та результатів діяльності студентів і викладачів вищого педагогічного навчального закладу в музейно-педагогічному середовищі (рис. 1).

Мету і завдання експериментальної системи визначимо відповідно до вимог Держстандарту професійної підготовки майбутніх учителів початкової

школи, завдань навчально-виховного процесу у педагогічних вишах та з урахуванням вимог особистісно орієнтованої освітньої парадигми й компетентнісного підходу до оцінки результатів навчання. При цьому враховуватимемо потенціал музеїв педагогічного профілю.

СИСТЕМА ВИКОРИСТАННЯ МУЗЕЇВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

як невід'ємного компонента освітнього середовища
вищого педагогічного навчального закладу

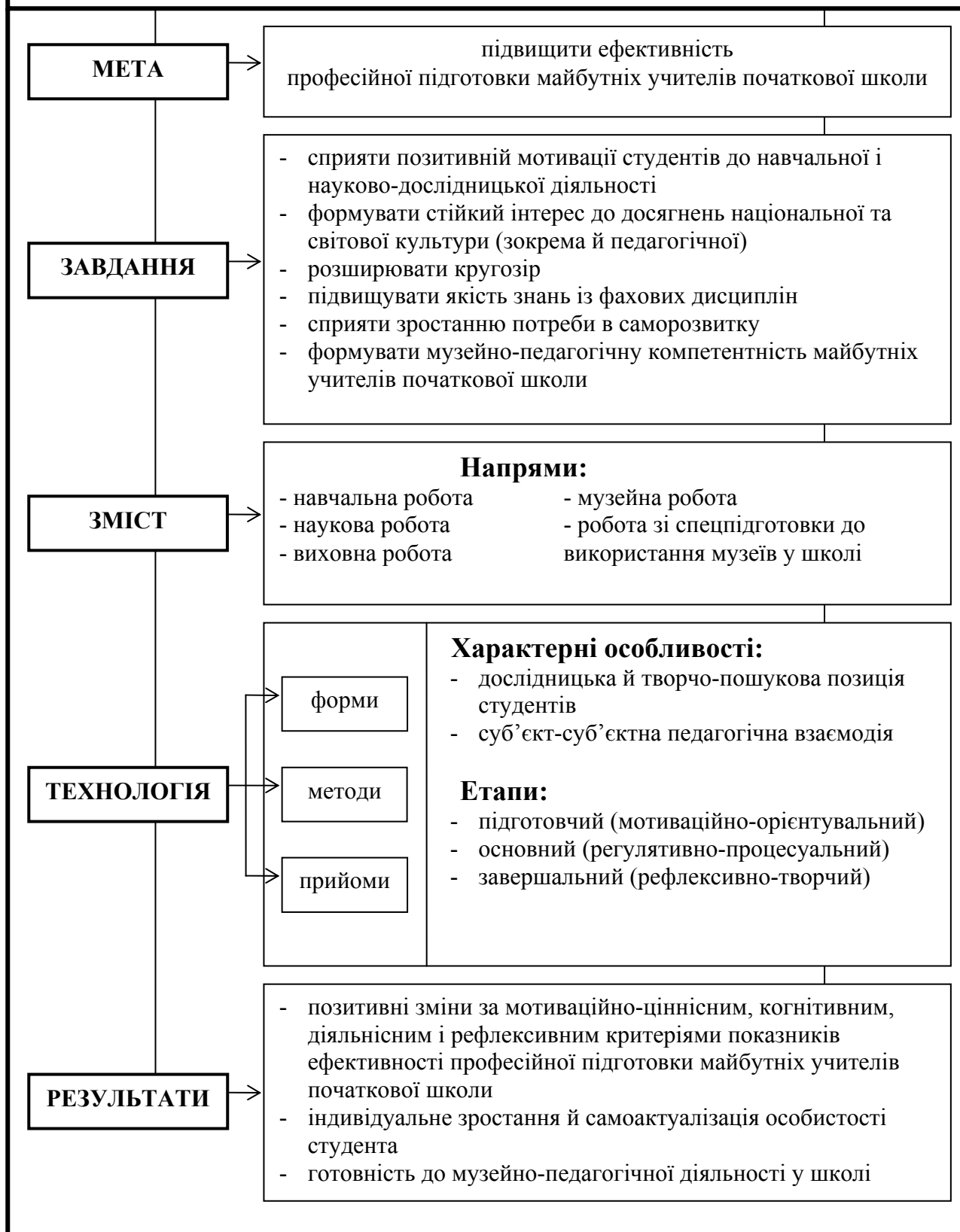

Рис. 1. Система використання музеїв педагогічного профілю для професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи

Таким чином, мета використання музеїв педагогічного профілю у вищому педагогічному навчальному закладі полягає в підвищенні ефективності професійної підготовки майбутніх учителів (поліпшенні стану й підвищенні результативності).

Поставлена мета досягається через розв'язання таких завдань:

- сприяти позитивній мотивації студентів до навчальної й науково-дослідницької діяльності;
- формувати стійкий інтерес до досягнень національної та світової культури (зокрема й педагогічної);
- розширювати кругозір;
- підвищувати якість знань із фахових дисциплін;
- сприяти зростанню потреби в саморозвитку;
- формувати музейно-педагогічну компетентність майбутніх учителів.

Крім того, вважаємо за необхідне наголосити: використання музеїв педагогічного профілю націлене на формування і розвиток позитивних особистісних (зокрема й професійно значущих) якостей майбутніх учителів початкової школи, таких, як доброзичливість, наполегливість, життєрадісність тощо.

Конструювання змістового компонента використання музеїв педагогічного профілю для професійної підготовки майбутніх учителів базується на залученні музейного компонента в основні види діяльності у вищій школі, а також ураховує специфічну музейну роботу у вищому педагогічному навчальному закладі.

Таким чином, у структурі змістового компонента системи використання музеїв педагогічного профілю для професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи можна виділити п'ять напрямів, що знаходяться в тісній взаємодії один з одним, адже спрямовані на досягнення єдиної мети. Розглянемо кожен із них окремо.

1. Використання музеїв педагогічного профілю в навчальній роботі передбачає виконання студентами завдань із опрацювання музейних колекцій у

ході аудиторних занять, самостійної роботи, практики, а також використання викладачами музейної експозиції (окремих музейних предметів) як засобів наочності при викладанні фахових дисциплін тощо.

2. Наукова робота в музейно-педагогічному середовищі може бути представлена таким чином: виконання науково-дослідницьких завдань з використанням музейних матеріалів; підбір матеріалу для рефератів, курсових, дипломних робіт, статей, доповідей у фондах музеїв та в ході пошукових експедицій; участь у наукових конференціях, студентських гуртках, що працюють при музеях або за музейно-педагогічною тематикою.

3. Виховна робота передбачає проведення заходів виховного спрямування в музейному середовищі з метою професійно-психологічного, патріотичного, етичного, естетичного, морального, духовного, екологічного, національного виховання студентів тощо.

4. Залучення студентів до активної участі в музейній роботі передусім повинне спиратися на музейний комплекс вищого педагогічного навчального закладу. Реалізується цей напрям у вигляді співробітництва студентів із музеями вищого педагогічного навчального закладу.

Цей напрям використання музеїв педагогічного профілю для професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є досить специфічним, тому необхідно здійснити більш детальну його характеристику.

У процесі створення й функціонування музеїв педагогічного університету (інституту, училища, коледжу тощо) студенти можуть брати активну участь у різноманітних видах роботи, за чотирма основними напрямками, визначеними у музеології, а саме:

- підготовка до створення нового музею;
- науково-фондова робота;
- експозиційна (у тому числі виставкова) робота;
- робота з музейною аудиторією.

Ці напрями передбачають різноманітні види участі студентів.

Підготовка до створення нового музею (формулювання основної ідеї музею, визначення профілю, мети й завдань діяльності, планування основних етапів роботи, вивчення профільної дисципліни музею, основ музеєзнавства й досвіду роботи конкретних музеїв; визначення засобів досягнення поставленої мети).

Науково-фондова робота: комплектування музейних фондів (складання загального та індивідуального планів збору матеріалів, участь в організованій пошуковій роботі, створення власних колекцій педагогічного значення, оформлення зібраного матеріалу); наукове вивчення музейних фондів (атрибуція, класифікація, систематизація, інтерпретація музейних предметів); ведення облікових документів; забезпечення умов зберігання музейних предметів; підготовка до друку науково-популярних видань (статей, каталогів, путівників); здійснення доповідей, повідомлень на основі вивчення музейних фондів.

Експозиційна (у тому числі виставкова) робота: наукове проектування експозиції (розробка наукової концепції, тематичної структури, тематико-експозиційного плану, сценарію експозиції); художнє проектування експозиції (підготовка текстового й допоміжного матеріалу, проекту генерального рішення, ескізного проекту, відбір матеріалів, підготовка монтажних листів, розкладка); технічне й робоче проектування експозиції (конструювання обладнання, художньо-виконавчі роботи, монтаж); популяризація експозиції (підготовка афіш, значків, запрошень).

Робота з музейною аудиторією: вивчення запитів музейної аудиторії, розробка сценаріїв музейних заходів, проведення екскурсій, консультацій та інших заходів у музеї.

Як слушно зауважують Л. Данилова, Т. Коцубей, С. Скидан, В. Тригубенко, поряд з визначеною специфічністю музейної діяльності, її правомірно визнати, «сферою набуття практичних навичок педагогічної праці» [1], адже вона багато в чому споріднена з педагогічною діяльністю й участь студентів у функціонуванні музеїв забезпечить набуття ними професійних

компетентностей. У процесі створення музею, комплектування, наукового вивчення, обліку і збереження музейних фондів, розробки експозиції, участі в пошукових експедиціях, роботи з музейною аудиторією майбутні вчителі здійснюватимуть прогностичні й моделювальні, проектувальні й конструктивні, організаторські, комунікативні й рефлексивні дії. Лише при підготовці й проведенні екскурсії студентів необхідно визначити педагогічну мету, спланувати послідовність викладу інформації, спроектувати використання активізуючих методів і прийомів, дібрати виразні опорні сигнали, урахувати індивідуальні й вікові особливості музейної аудиторії, практично продемонструвати свої педагогічні уміння, проаналізувати результат своєї роботи відповідно початковому замислу, виявити причини успіхів і невдач тощо.

5. Спецпідготовка до використання музеїв у школі вимагає проведення спеціального курсу, який забезпечить цілеспрямованість формування музейно-педагогічної компетентності студентів. Музейно-педагогічну компетентність майбутніх учителів початкової школи визначаємо як інтегративне особистісне утворення, сполучення теоретичних знань, практичних умінь, значущих якостей та досвіду, що забезпечують готовність до здійснення музейно-педагогічної діяльності у школі I ступеня. Її структурними компонентами є: загальна педагогічна компетентність; музейна культура; музейно-педагогічні знання; музейно-педагогічні вміння [2].

Було встановлено, що в сучасних педагогічних навчальних закладах України практика викладання дисциплін музейно-педагогічного змісту та спеціальної підготовки майбутніх учителів до використання музеїв у школі не набула масового характеру.

Водночас, багатьма науковцями (А. Бойко, Н. Ганнусенко, О. Герасименко, Л. Данилова, І. Дубровська, Г. Єжова, М. Заїрова, Г. Ломунова, О. Мастениця, З. Огрязко, Т. Олійник, Ю. Омельченко, Н. Пусепліна, Б. Столяров та ін.) наголошено на важливості долучення майбутніх учителів до засвоєння музейних знань, розвитку у них музейної культури, важливості

обізнаності вчителя з питаннями створення шкільного музею та керівництва його діяльністю, у використанні його матеріалів у роботі з дітьми.. Задум підготовки вчителя до музейно-педагогічного процесу, за Б. Столяровим, спирається на такі положення: учитель може збільшити кількість учнів, котрі придуть до музею; він має можливість зробити музей засобом поповнення знань, які формуються у школі, при цьому ознайомлення дітей з музейними колекціями буде ефективнішим, якщо його здійснюватиме вчитель (а не музейний працівник), адже він здобув ґрунтовну професійно-педагогічну підготовку й краще обізнаний з рівнем знань та колом інтересів своїх учнів [8, 117].

Як бачимо, можливості залучення музеїв педагогічного профілю до професійної підготовки майбутніх учителів досить широкі. Ефективність музейно-педагогічного впливу, на нашу думку, залежить від логіки й доцільності впровадження виділених блоків у різні сфери роботи зі студентами.

Під технологією впровадження системи використання музеїв педагогічного профілю у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи розуміємо комплексну, постійну й поетапну реалізацію педагогічно доцільних заходів (форм, методів і прийомів), котрі виділені шляхом аналізу і синтезу наукових засад організації педагогічного процесу у вищій школі та положень ефективного музейно-педагогічного впливу, обґрунтованих у музейній педагогіці. Іншими словами, можна сказати, що розроблена технологія буде алгоритмом утілення у практику професійної підготовки майбутніх учителів системи використання музеїв педагогічного профілю.

Технологія впровадження системи використання музеїв педагогічного профілю у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи є базовим елементом програмно-цільового управління діяльністю студентів і викладачів у музейно-педагогічному середовищі, засобом її практичної реалізації. Вона являє собою план діяльності, у якому чітко встановлено зв'язки визначеної мети та механізмів її досягнення. Технологія містить своєрідний

сценарій розвитку системи використання музеїв педагогічного профілю на етапі її впровадження.

В основу технології впровадження системи використання музеїв педагогічного профілю у професійну підготовку майбутніх учителів покладено такі загальні принципи:

- урахування реальних можливостей й умов забезпечення технології предметно-просторовими та кадровими ресурсами;
- орієнтація у професійній підготовці майбутніх учителів на потреби особистості студента, викладача й суспільства;
- мотивація діяльності майбутніх учителів, урахування їхніх освітніх інтересів, індивідуалізація, що передбачає спеціально організовану діяльність з розвитку здібностей і якостей особистості у відповідності до природних задатків і життєвого досвіду;
- системність у встановленні взаємозв'язку й наступності між досвідом і знаннями майбутніх учителів;
- коригування програми дій з урахуванням зміни умов і вимог до рівня професійного розвитку студентів, її адаптація до умов освітнього середовища сучасного вищого педагогічного навчального закладу тощо.

Перехід до практичної реалізації технології впровадження системи використання музеїв педагогічного профілю у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи, на нашу думку, повинен бути забезпечений педагогічними заходами (формами, методами й прийомами), адекватними цілісному особистісному і професійному розвитку студентів. Оскільки у процесі використання музеїв педагогічного профілю можливе використання всіх традиційних форм, методів і прийомів, описаних у педагогіці вищої школи та в музейній педагогіці, зокрема:

- музейна екскурсія;
- лекція, практичне (семінарське, лабораторне) заняття, організовані із залученням музейного компонента;
- самостійна робота в музейному середовищі;

- захист наукових робіт, виконаних на базі музейних матеріалів;
- музейна конференція;
- музейний урок;
- зустріч із цікавою людиною;
- організація виставок та їх огляд;
- музейне свято;
- педагогічне колекціонування;
- співробітництво з музеєм тощо.

Для більш повного забезпечення процесуальної сторони роботи з використання музеїв педагогічного профілю у вищому педагогічному навчальному закладі необхідно продумати й зіставити її обсяг з конкретним часом, відведеним на вивчення у вищому педагогічному навчальному закладі конкретних навчальних дисциплін і проведення інших педагогічних заходів професійної підготовки (наукові дослідження, педагогічна практика, самостійна робота, заходи виховного спрямування тощо). Відповідно до цього безпосередня реалізація технології впровадження системи використання музеїв педагогічного профілю у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи вимагає структурування змісту фахових дисциплін, усіх видів практики, науково-дослідницької і виховної роботи та спецпідготовки до музейно-педагогічної діяльності у початковій школі.

Аналіз психолого-педагогічної та музейно-педагогічної літератури, присвяченої питанням професійної підготовки майбутніх учителів та використанню музеїв педагогічного профілю для підвищення ефективності цього процесу, а також наш досвід роботи зі студентами вищого педагогічного навчального закладу дозволяють зробити висновок, що успішність цілеспрямованого використання музеїв педагогічного профілю для професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи потребує забезпечення дослідницької й творчо-пошукової позиції студентів та суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії.

Ці характерні особливості технології впровадження системи використання музеїв педагогічного профілю у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи, на нашу думку, забезпечать її ефективність, оскільки зумовлені діяльнісним і особистісно орієнтованим підходами – провідними у сучасній професійній освіті.

У контексті нашого дослідження дослідницька й творчо-пошукова позиція студентів передбачає активний характер дій студентів у процесі здобуття професії вчителя, що забезпечується залученням їх до різних видів діяльності (навчальна, науково-дослідницька, виховна), організованих на базі музеїв педагогічного профілю; збільшенням обсягу творчих проектів і завдань, які вимагають самостійності.

Крім того, що в середовищі музеїв педагогічного профілю майбутні вчителі виконують різноманітні завдання, вони одночасно виступають у ролі керівників і співорганізаторів різних педагогічних заходів. Отже, студент є активним суб'єктом свого особистісного і професійного розвитку.

Суб'єкт-суб'єктна педагогічна взаємодія як основа особистісно орієнтованої освіти (Ш. Амонашвілі, Є. Белозерцев, І. Бех, А. Бойко, О. Бондаревська, В. Сластьонін, В. Серіков, В. Сухомлинський, М. Чобітько), передбачає дотримання таких вимог:

- підтримка позитивного емоційного фону спілкування;
- гуманізація спілкування;
- співробітництво викладачів і студентів.

Важливою особливістю діяльності музеїв є опора на сферу емоцій і почуттів людини. Перебування в музейному середовищі сприяє відволіканню від буденності, створює особливий душевний настрій, викликає моральне піднесення, підтримує духовне здоров'я людини. Роль почуттів (як складної системи переживань) чітко визначив К. Ушинський, який писав: «Ніщо: ні слова, ні думки, ні навіть учинки наші – не висловлюють так ясно і вірно нас самих і наше ставлення до світу, як почуття; у них виявляється характер не окремої думки, не окремого рішення, а всього змісту нашої душі» [9, 79].

Самоактуалізація власних переживань, емоцій, почуттів у музеї є природною рушійною силою особистісного й професійного розвитку майбутніх учителів; її можливо підсилити шляхом унесення елементів культурного дійства, урочистої події у навчальні заняття.

Основними зовнішніми чинниками, спрямованими на особистісно-професійний розвиток студентів, у нашому дослідженні виступають музейне середовище та окремі складники цього середовища (експозиція, музейні предмети), наділені ознаками естетичності й педагогічності. Особлива духовна аура музеїв є дуже важливою для гуманізації спілкування (установлення тісного особистісного контакту між викладачем і студентами, надання допомоги в разі виникнення труднощів, повага до студентів і визнання їхньої гідності).

Концепція особистісно орієнтованої освіти вимагає встановлення партнерських стосунків між студентом і викладачем, які вибудовані на основі демократичних, гуманістично-творчих засад педагогіки співробітництва. Завданням викладачів, при цьому, є врахування індивідуальних особливостей і можливостей студентів на певному етапі навчання, їхніх пізнавальних потреб, надання можливості рухатися в індивідуальному темпі розвитку, збільшення обсягу творчих проєктів і завдань, що вимагають самостійності у їх виконанні, залучення студентів до співорганізації різних форм виховного впливу, створення ситуації для самореалізації (залучення студентів до визначення мети і завдань діяльності у процесі професійної підготовки; надання можливості вільного вибору завдання, врахування особистих пріоритетів, самооцінювання студентами творчих робіт) тощо.

Як і для будь-якої педагогічної системи, для системи використання музеїв педагогічного профілю для професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи надзвичайно важливим компонентом є результат її реалізації, адже на його основі можна буде аналізувати рівень досягнення поставленої мети і, відповідно, робити висновок про ефективність розробленої системи.

Як наслідок упровадження системи використання музеїв педагогічного профілю у професійну підготовку майбутніх учителів передбачаємо такі результати:

- позитивні зміни за мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісним і рефлексивним критеріями показників ефективності професійної підготовки майбутніх учителів;
- індивідуальне зростання й самоактуалізацію особистості студента;
- готовність до музейно-педагогічної діяльності в школі.

Отже, у результаті системно-цілісного аналізу маємо систему використання музеїв педагогічного профілю для професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, між усіма складовими якої існують об'єктивні взаємозв'язки, що утворюють цілісну конструкцію.

Систему використання музеїв педагогічного профілю для професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи трактуємо як комплекс аудиторних і позааудиторних видів діяльності, спеціально організованих у музеях з метою підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Певна річ, це лише теоретична модель використання музейно-педагогічного потенціалу. Результативність практичного її втілення у процес професійної підготовки майбутніх учителів залежить від планомірності цієї роботи та її методичної забезпеченості. Тому виникає потреба й доцільність поетапної реалізації технології впровадження системи, а також надання методичних рекомендацій викладачам щодо використання музеїв у процесі професійної підготовки майбутніх учителів.

Реалізація технології впровадження системи використання музеїв педагогічного профілю у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи здійснювалася протягом усього періоду навчання студентів у вищому педагогічному навчальному закладі й проходила в три етапи (підготовчий, основний, підсумковий), для кожного з яких визначалися мета й завдання, обиралися форми й методи, аналізувалися результати професійної підготовки.

На підготовчому (мотиваційно-орієнтувальному) етапі відбулося загальне ознайомлення студентів 1 курсу з музеями педагогічного профілю.

Важливими завданнями цього етапу були такі:

- формування ціннісно-зацікавленого ставлення до музеїв педагогічного профілю як до фактора особистісного, загальнокультурного й професійного розвитку;
- формування внутрішньої потреби студентів перебувати в музейному середовищі, бажання виконувати навчальні завдання із використанням матеріалів музеїв педагогічного профілю;
- спрямування майбутніх учителів на підвищення рівня власної професійної підготовки в середовищі музеїв педагогічного профілю;
- вироблення індивідуального стилю в розв'язанні педагогічних завдань й формування потреби самоствердження в майбутній професійній діяльності.

Для досягнення цих завдань важливою була робота щодо цілеспрямованого розвитку музейної культури майбутніх учителів початкової школи. Було організовано попередні звернення до різноманітних джерел інформації про музеї, а саме: книг, публікацій у періодичних виданнях («Світ музею», «Museum», «Музеї України»), рекламних проспектів, відеоматеріалів, електронних ресурсів, що сприяло формуванню усвідомленої установки на візит до музею, цілеспрямованому огляду експозицій музеїв, глибокому розумінню специфіки музейної інформації, духовної й педагогічної цінності музейних колекцій.

Крім цього, стало традиційним організовувати музейні екскурсії й огляди виставок у навчальний і позанавчальний час з подальшим обговоренням, а також навчально-наукові диспути після екскурсії до музею.

Наприклад, у процесі викладання курсів «Загальні основи педагогіки», «Вступ до спеціальності», «Історія педагогіки», «Педагогічна майстерність» систематично організовували екскурсії до самостійних педагогічно-меморіальних музеїв і музейних аудиторій університету (А.С. Макаренка,

В.О. Сухомлинського, М.В. Остроградського, В.Г. Короленка тощо). Так, зокрема, у музеях А.С.Макаренка було проведено такі екскурсії: «А.С.Макаренко – видатний педагог ХХ століття», «Літературна діяльність А.С.Макаренка», «Сторінками нашої історії» тощо. Зауважимо, що педагогічні спостереження, проведені в ході екскурсій, виявили високий інтерес студентів до їх змісту.

Також на підготовчому етапі дослідження куратори провели виховні заходи в музеї історії університету (та в музеях історії окремих факультетів) із метою ознайомлення першокурсників з університетом, факультетом, здобутками колективу студентів і викладачів, успіхами випускників тощо.

Таким чином, підготовча робота була акцентована на підтримці й розвитку професійної спрямованості майбутніх учителів, усвідомленні ними важливості педагогічної професії в розбудові держави, формуванні позитивної мотивації до навчальної й наукової діяльності в університеті, потреби в саморозвитку на основі загальнонавчаних зразків, автентичних професійно-педагогічних цінностей, високих досягнень національної і світової культури.

Упродовж основного (регулятивно-процесуального) етапу відбулося залучення студентів 2-4 курсів до різних видів робіт, що вимагали активної дослідницької і творчо-пошукової позиції. Розглянемо це детальніше.

Лекція – одна з традиційних форм (а також методів) організації навчальної діяльності студентів. На відміну від музейної екскурсії, де перевага надається зоровому сприйняттю, «музейна» лекція передбачає раціональне сприйняття теоретичного змісту, що супроводжується зверненням викладача до матеріалів музейної експозиції та використанням музейних предметів (і їх копій) для ілюстрування теоретичних положень.

У ході експерименту «музейний лекторій», організований на базі музеїв педагогічного профілю, спирався на наочно-чуттєве ознайомлення студентів із предметами, явищами, процесами і сприяв глибшому розумінню навчального змісту.

Лекційні та інші види аудиторних занять із фахових дисциплін професійної підготовки майбутніх учителів систематично проводились у музейних аудиторіях університету та в самостійних музеях, експозиція яких за змістом відповідала тематиці занять.

Зазначимо, що в процесі аудиторних (лекційних, семінарських, практичних і лабораторних) та позааудиторних занять використовували наочні й словесні прийоми, інтерактивні методи (метод діалогічного спілкування, практичні та ігрові методи, змагання). Відкритий діалог був своєрідним відгуком студентів на отриману інформацію й одночасно допомагав з'ясувати всі деталі навчальної інформації.

Майбутні вчителі виконали ряд навчальних і науково-дослідницьких завдань на основі музейних колекцій у процесі вивчення фахових дисциплін. Більшість із них передбачали самостійність студентів і творчий підхід, що сприяло підвищенню якості їх знань, формуванню здатності самостійно застосовувати набуті знання в різних ситуаціях, зокрема нових.

Наведемо для прикладу кілька видів завдань, що вимагають активної дослідницької і творчо-пошукової позиції:

1. Оберіть в експозиційній залі музею предмет, що найбільше привернув увагу. Опишіть музейний предмет в усній формі, при цьому зверніть увагу на його естетичну й духовну цінність;
2. Прокоментуйте у вигляді міні-твору інформацію, яку ви отримали в музеї;
3. Напишіть твір-роздум про минуле й сучасне освіти (після візиту до педагогічно-меморіального музею чи музею освіти);
4. Складіть картотеку творів відомого автора (як наслідок екскурсії до педагогічно-меморіального музею);
5. Підберіть крилаті вислови відомого автора. Продумайте власну творчу інтерпретацію одного з висловлювань тощо.

Наведемо приклади деяких студентських робіт та усних відповідей як результату виконання розроблених завдань.

Студентка четвертого курсу Тетяна Ж. в музеї декоративно-вжиткового мистецтва (ПНПУ імені В.Г. Короленка) обрала для опису українську народну іграшку. Вона, зокрема, зазначила: «Іграшка – предмет, створений для гри дитини. Відомі педагоги-науковці (О. Вишневський, В. Сухомлинський) неодноразово наголошували, що з найменшими краще починати з народної іграшки, яка увібрала в себе багатовіковий історичний та художній досвід і є виразником духовної культури народу, національної традиції, що незмінно зберігає ланцюг спадкоємності поколінь. Легко включаючись у гру дитини, іграшка формує перші й дуже міцні уявлення про добро і зло, красу і потворність, які потім усе життя співвідносяться з новими образами й поняттями. Також її можна ефективно застосовувати в навчанні. Наприклад, цей виразний за формою, кольором, розміром і фактурою дерев'яний «коник із візком» може бути використаний для формування в учнів умінь зіставляти, порівнювати, класифікувати на основі однієї або кількох ознак одночасно. У процесі розгляду будови іграшки, її оздоблення учні знайдуть знайомі та нові геометричні фігури й тіла, поглиблюватимуть знання про площу фігури».

Наведемо уривок із письмових роздумів про минуле й сучасне освіти студента третього курсу Богдана С: «Мене вразили матеріали музеїв А.С. Макаренка. Педагогічний геній видатного «народного вчителя», на мою думку, полягає в тому, що в педагогічній діяльності Макаренко органічно поєднував принципову вимогливість з глибокою повагою до вихованців. Педагогічні ідеї А.С. Макаренка заслуговують на глибоке вивчення і впровадження в сучасну освітню практику».

Студентка другого курсу Ірина Г. обрала такий вислів В.Г. Короленка для творчої інтерпретації: «Потрібно самому багато знати, щоб навчати інших». У її роботі, зокрема, зазначено: «Учитель не має права лінуватись поповнювати власні знання і досвід, адже від його інтелектуального потенціалу залежить те, наскільки вихованими й розумними будуть школярі».

Викладачі ініціювали самостійні «візити» студентів до музеїв із подальшим повідомленням на заняттях. При цьому майбутні вчителі вказували,

який розділ експозиції викликав найбільший інтерес або негативне ставлення. Так, зокрема, Марія О., майбутній учитель початкової школи, відвідала в позанавчальний час музей Саші Путрі (дитячий музей), який засновано у Полтаві на честь обдарованої дівчинки-землячки. Зі слів студентки: «У цій особливій картинній галереї можна глибоко вивчати дитячий малюнок, що унаочнює процес формування особистості людини, її творчий розвиток. Обов'язково організую екскурсію молодших школярів до цього музею під час педагогічної практики».

Студенти експериментальної групи були націлені на те, що наприкінці вивчення навчальних дисциплін (у процесі викладання яких використовували музеї педагогічного профілю) будуть проведені спеціальні заняття з метою аналізу результатів самостійної роботи студентів у музейному середовищі.

Так, було проведено захід «Вернісаж педагогічних ідей», у ході якого студенти презентували власні наукові й творчі роботи, фото- і відеоматеріали, колекції педагогічного значення, підготовлені за матеріалами музеїв. Важливо, що учасники цього заходу обґрунтовували можливість використання результатів власної праці в майбутній педагогічній діяльності.

Педагогічне колекціонування – це особлива форма роботи, яка була використана в ході експерименту.

Як виявилось, створення колекцій педагогічного значення відіграло важливу роль у професійному становленні майбутніх учителів, дозволило студентам глибоко й повно усвідомити пізнавальний та емоційний зміст предметів педагогічного (або фахового) значення. У процесі виявлення музейної інформації, визначення істотних ознак музейних предметів, логічного розподілу їх на групи, установлення наукової, художньої, історичної й меморіальної цінності та взаємозв'язку між явищами й подіями студенти здобули не лише навички науково-дослідницької діяльності, а і знання, які знадобляться їм у майбутній професійній діяльності та педагогічній творчості.

Найчастіше студенти репрезентували колекції методичних посібників, дитячої літератури, шкільних підручників різних авторів і різних років видання,

засобів наочності, комп'ютерних навчальних програм, дитячих робіт (контрольних із різних предметів, малюнків тощо), статей із періодичних видань, присвячених певній проблемі.

На основі музейних фондів студентами були виконані наукові роботи (реферати, курсові, дипломні роботи, статті, доповіді) такої тематики: «Гуманізм педагогічної системи А.С. Макаренка», «Використання досвіду «Школи радості» В.О. Сухомлинського при викладанні предметів у початковій школі», «Шкільне музейництво та його роль у вихованні молодших школярів», «Естетичне виховання молодших школярів музейними засобами» тощо.

Наукові студентські роботи були «захищені» авторами в ході традиційних аудиторних занять з відповідних навчальних дисциплін (студенти робили наукові повідомлення з колективним обговоренням). Студенти, які підготували найкращі наукові праці, брали участь у вузівських і всеукраїнських науково-практичних конференціях (педагогічних читаннях), конкурсах студентських наукових робіт. Так, на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук за галуззю «Початкова освіта» 2016–2017 н. р. (м. Дрогобич) у II етапі робота студентки 3 курсу Наталії Топчій була нагороджена дипломом II ступеня. Тема наукової роботи – «Елементи музейної педагогіки у навчально-виховному процесі початкової школи» (науковий керівник – доц. Ю. Г. Павленко).

З метою розширення кругозору студентів викладачі у співпраці з музейними співробітниками провели цикл екскурсій до різних видів музеїв педагогічного профілю, у ході яких відбувалося залучення майбутніх учителів до обговорення експозиції, стимулювання оцінних суджень про все нове, що побачили і про що дізналися.

Слід зазначити, що використання музеїв педагогічного профілю у професійній підготовці майбутніх учителів сприяло відкриттю студентами «нових-відомих персоналій рідного краю». Так, після відвідування музеїв Г. Ващенка, І. Котляревського, Ю. Кондратюка, огляду творчих робіт Г. Мясоедова, О. Ярошенка, М. Башкірцевої деякі студенти зізналися, що не

знали про те, що ці видатні особистості народилися (або працювали) у їхньому рідному місті.

Музейне свято – одна з форм використання музеїв педагогічного профілю у виховній роботі зі студентами, у якій спільною темою об'єднуються елементи екскурсії, наукової конференції, тематичного вечора, театралізованої вистави тощо. Його організація передбачає, як правило, залучення творчих колективів, учасників самодіяльності, радіо й телебачення.

З метою виховання майбутніх учителів початкової школи, організації їх позанавчального часу в музеях педагогічного профілю було проведено години кураторів, фотовиставки, присвячені знаменним датам, досягненням колективу, зустрічі із цікавими людьми (відомими педагогами, педагогами-новаторами, письменниками, художниками), масові урочисті заходи.

Тематика цих заходів досить різноманітна, зокрема: «Посвята в першокурсники», «Свято факультету», «Історія університету», «Відомі педагоги нашого краю», «Випускники університету», «Творчий вернісаж», «Мистецька вітальня», «Духовні пріоритети молоді», «Українське дивослово», «Народний календар», «Математика – наука, що вимагає фантазії» тощо.

Слід зазначити, що студенти експериментальної групи брали активну участь у розробці сценарію й проведенні заходів виховного спрямування, організованих на базі музеїв педагогічного профілю (як співорганізатори).

У ході експерименту музейний комплекс університету став творчою лабораторією, місцем розвитку й застосування індивідуальних (зокрема педагогічних) здібностей майбутніх учителів. Водночас музейна робота викликала значну зацікавленість студентів.

На завершальному (рефлексивно-творчому) етапі для вільного вибору студентів-випускників ПНПУ імені В.Г. Короленка запропоновано спецкурс музейно-педагогічної тематики, а з 2017/2018 н.р. навчальну дисципліну «Музейна педагогіка», яка користується значним попитом серед майбутніх учителів початкової школи. Мета дисципліни полягає в тому, щоб ознайомити студентів із музейною педагогікою як педагогічною наукою, допомогти їм

усвідомити важливість музейного впливу на гармонійний розвиток дитини; розкрити теоретико-методичні засади музейно-педагогічної діяльності педагога початкової школи та шкільного музейництва; висвітлити музейно-екскурсійні можливості рідного міста [6].

Кожен з описаних напрямів (форм, методів, прийомів) використання музеїв педагогічного профілю у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи має свої специфічні особливості. Однак усі вони об'єднані спільною метою – підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, що і було доведено дослідно-експериментальним впровадженням технології (впродовж 2003–2018 років).

Отже, на підставі аналізу і синтезу сутнісного бачення в педагогічній і музеєзнавчій літературі феномену музеїв педагогічного профілю доведено, що ці культурно-освітні осередки, мають органічний зв'язок з педагогічними науками, освітньою галуззю і педагогічною діяльністю. У самій їх сутності закладені резерви для вирішення конкретних освітніх завдань. Використання музейно-педагогічного потенціалу у структурі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи збагачує зміст практичного досвіду студентів під час навчання у виші, сприяє істотним позитивним зрушенням у мотиваційній, когнітивній, діяльнісній, емоційно-вольовій, рефлексивній сферах особистості на тлі особистісного розвитку (посилення позитивної мотивації студентів до навчальної й науково-дослідницької діяльності в університеті, поглиблення інтересу до досягнень національної та світової культури (зокрема й педагогічної); підвищення якості знань із фахових дисциплін; розширення кругозору; зростання потреби в саморозвитку і формування музейно-педагогічної компетентності), а також забезпечує емоційне задоволення від процесу оволодіння професією й сприяє реалізації принципу зв'язку професійної підготовки зі шкільною практикою.

Надалі необхідно продовжити вивчати питання, пов'язані з позитивним впливом феномена музеїв на процес виховання і навчання юного покоління, зокрема дітей молодшого шкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилова Л., Коцубей Т., Скидан С., Тригубенко В. Педагогічний музей України: Сто років // Освіта. 2003. № 32 (спецвипуск). 8 с.
2. Карапузова Н. Д., Павленко Ю. Г. Формування музейно-педагогічної компетентності майбутніх учителів // Актуальні проблеми педагогіки та психології : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, Україна, 7 – 8 жовтня 2011 р.) : у 2-х частинах. Ч. 2. Львів, 2011. С. 46–49.
3. Кузьмина Н. В. Методы системного педагогического исследования. Ленинград, 1980. 172 с.
4. Павленко Ю. Ретроспектива діяльності музеїв педагогічного профілю як фактора професійної підготовки майбутніх учителів // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія «Педагогічні науки». 2006. Вип. 3 (50). С. 219–225.
5. Педагогический энциклопедический словарь // Slovar.cc. 2012. URL : <https://slovar.cc/enc/ped/2137593> (дата звернення: 26.03.2018).
6. Перелік вибірових навчальних дисциплін // Сайт ПНПУ імені В.Г. Короленка : психолого-педагогічний факультет : на допомогу студенту : дисципліни вільного вибору. URL : – Режим доступу : <http://ped.pnpu.edu.ua/dvv.php>. – (дата звернення: 29.03.2018).
7. Психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка : історична, організаційно-педагогічна і науково-методична ретроспектива : монографія / [В. І. Березан, Т. О. Благова, Н. В. Гібалова та ін.] за ред. проф. Н. Д. Карапузової. Полтава, 2014. 452 с.
8. Столяров Б. А. Музейная педагогика. История, теория, практика : учеб. пособие. Москва, 2004. 216 с.
9. Ушинский К. Д. Избранные педагогические произведения. Москва, 1968. 557 с.